

Бондаренко О. Ю., к.б.н., доцент кафедри ботаніки, фізіології рослин та садово-паркового господарства, **Назарчук Ю. С.**, к.б.н., доцент кафедри ботаніки, фізіології рослин та садово-паркового господарства, *Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

MELILOTUS WOLGICUS POIR. У ФЛОРИ ПОНИЗЗЯ МЕЖИРІЧЧЯ ДНІСТЕР – ТИЛІГУЛ

Анотація. Територія пониззя межиріччя Дністер – Тилігул (Одеська область) представлена спектром напрямків антропогенного впливу на різноманітні екстра-, інтра- та зональні природні угруповання. Моніторингові флористичні дослідження тут дозволили виявити низку цікавих видів рослин, які, втім, не є притаманними регіональній флорі. Одним з таких видів є *Melilotus wolgicus* Poir., який наводиться для Сходу Лісостепу та Степу. Достовірні літературні чи гербарні (MSUD) відомості про зростання виду в Одеській області – відсутні.

Ключові слова. Одеський регіон, нова знахідка, *Melilotus wolgicus*

Одеська область витягнута з півночі на південь; відтак, через різноманіття кліматичних умов, діапазон екологічних факторів, широкий спектр проявів антропогенного впливу – територія вирізняється біорізноманіттям. Флора регіону постійно поповнюється новими видами, переважно синантропними [1; 3; 4; 6; 14]. Проте інколи трапляються знахідки видів природних ценозів, про які відсутні відомості у регіональному літературному просторі та доступних гербарних матеріалах. Зокрема, на узбережжях лиманів в околицях м. Одеси знайдено види: *Euphorbia valdevillosocarpa* Arvat & Nyár., *Schivereckia podolica* Andr. ex DC., *Vincetoxicum intermedium* Taliev. [2; 5; 17].

Melilotus wolgicus Poir. (буркун волзький) відноситься до Genus 50. *Melilotus* L. 1754, Gard. Dict., Abridg.ed. 4: 876. Series 1. *Melilotus*. Sectio 2. *Wolgicae* Krytzka, Укр. бот. журн., 71, 1: 38. = *Melilotus* Mill. sect. *Polonica* Talovina, 2011. Typus: *Melilotus wolgicus* Poir. 1814, in Lam. Encycl. Méth. Bot., Suppl. 3: 648 [16].

Вид описано із Поволжя (за протологом: "Sur les bords du Wolga") = *Trifolium ruthenicum* M.Bieb. 1819, Fl. Taur.-Cauc 3: 506. ≡ *Melilotus ruthenicus* (M.Bieb.) Ser. 1825, in DC., Prodr. 2: 186 [16].

У морфологічному відношенні рослина має вузькі, шилуваті, цілісні при основі прилистки; рідше вони із зубцями або надрізані тільки для нижніх листків. Листочки цілокраї або з неколючими зубцями. Китиці багатоквіткові (30-50 квіток); квітки 2,5-3,5 мм завдовжки, білі, довші за чашечку. Чашечка 1,0-1,3 мм довжиною, гола [11]. Боби нерівнобоко-продовгуваті, 4-6 мм [12].

За біоморфологічною характеристикою *Melilotus wolgicus* – стрижнекореневий багато- або дворічний монокарпік. За відношенням до зволоження – ксеромезофіт [14]. За іншими даними – вид є мезоксерофітом [15]. За відношенням до освітлення – геліофіт [15]. За господарськими характеристиками – це кормова, медоносна, бур'янова, фітомеліоративна рослина [14; 15]. Ефірна олія буркуна волзького, як і б. білого та б. кримського –

викликає зацікавленість науковців. Встановлено, що ефірна олія *Melilotus wolgicus* не містить кумарину, а основними його компонентами є лауринова кислота, гескагідрофарнезилацетон та сквален [8].

За еколого-ценотичною приуроченістю – це рослина лук та засолених ценозів [15]. Є дані, що рослини виду можуть зростати на різноманітних ґрунтах: каштанових, чорноземних, глинистих, вапнякових [8].

Вид відмічають для степових і кам'янистих схилів, у долинах річок, на солонцюватих луках, пісках, узбіччях доріг. Буркун волзький наводиться для сходу Лісостепу і Степу: Харківська, Донецька, Дніпропетровська, Миколаївська, Херсонська області [8]. Вид відмічено у Київській області [9]. Як заносний вид – наведено для околиць міста Полтава, на пісках вздовж залізниці. Вид вважається новим для Полтавщини [7].

Для Донецької, Луганської областей зустрічається спорадично. На території поширення не виявляє тенденцій до експансії [13].

Загальне поширення для виду: Західна, Центральна, Східна Європа, Передкавказзя, південна частина Західного Сибіру, західна частина Середньої Азії [11]. Має євразійський ареал [15].

Є відомості, що *Melilotus wolgicus* зростає в Одеській області але без точних вказівок локалітетів та екологічної характеристики тут [8].

З прилеглих регіонів – є повідомлення Й.К. Пачоського [18] щодо зростання виду (як *Melilotus wolgicus* Poir), за даними для кінця XIX ст.: Херсонська губернія, схили берегів Бугського лиману поблизу міста Станіслава та його околицях.

У гербарних фондах Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (MSUD) зразки цього виду, як у історичних колекціях (Е.Е. Ліндемана, Й.К. Пачоського А.С. Шестерикова та ін.), так і сучасних – відсутні.

Для території України *Melilotus wolgicus* – синантропний вид адвентивної фракції (ефемерофіт) понтійсько-сарматського походження [14].

Станом на 10.06.2020 року (підтверджено 06.2023 р.), маршрутним методом, неподалік с. Будячки, між залізничною станцією «Карпове» (напрямок Одеса-Роздільна) та селищем Єгорівка (на узбережжі Хаджибейського лиману) знайдено квітучі екземпляри *Melilotus wolgicus*. Координати локалітету є такими – 46.684664, 30.384745. Відповідно до геоботанічного районування України обстежена ділянка відноситься до Одеського геоботанічного округу злакових і полиново-злакових степів, засолених лук, солончаків та рослинності карбонатних відслонень, Чорноморсько-Азовської степової підпровінції, Понтичної степової провінції та Євразійської степової області [10].

Локалітет – ділянка покинутого кар'єру з видобутку вапняку. Рослини представлені переважно на узбіччі стихійної дороги (основа – вапняк), яка, втім зрідка використовується. Але, про те, що кар'єр є покинутим (принаймні певний час, можливо – тимчасово, вибірково) свідчить зростання у безпосередній близькості до буркуна таких багаторічних видів рослин як: *Astragalus onobrychis* L., *Carduus acanthoides* L., *Gypsophila paniculata* L., *Euphorbia sequierana* Neck., *Euphorbia stepposa* Zoz ex Prokh., *Linaria genistifolia* (L.) Mill., *Linum hirsutum* L., *Linum tenuifolium* L., *Reseda lutea* L. Тут же, виявлено чагарнички *Chamaecytisus*

ruthenicus (Fisch. ex Wol.) Klásková та навіть *Amygdalus nana* L. (з переліку рослин-созофітів Одеської області).

На відстані приблизно до 100 метрів від локалітету *Melilotus wolgicus*, у відрозі основної балки – відмічено локалітет рідкісного виду-созофіту із ЧКУ (2009) – *Euphorbia valdevillosocarpa* Arvat & Nyár. У безпосередній близькості (до 50 м) наявні рідкісні види: *Rosa diacantha* Chrshan., *Astragalus odessanus* Besser, *Adonis wolgensis* Steven, *Clematis integrifolia* L. [5].

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. Ю. Про *Vincetoxicum intermedium* Taliev. (Asclepiadaceae) в пониззі межиріччя Дністер-Тилігул. Молодь і поступ біології: збірник тез доповідей XIX Міжнародної наукової конференції студентів і аспірантів (м. Львів, 26-28 квітня 2023 р.). Львів : Галич-Прес, 2023. С. 56–57.
2. Бондаренко О. Ю. Конспект флори пониззя межиріччя Дністер – Тилігул. Київ : Фітосоціоцентр, 2009. 332 с.
3. Бондаренко О. Ю. *Acroptilon repens* (L.) DC. у флорі пониззя межиріччя Дністер – Тилігул. Агроекологічний журнал. 2023, № 3. С. 80–86.
4. Бондаренко О. Ю. *Sorghum halepense* (L.) Pers. вздовж шляхів територіального значення у пониззі межиріччя Дністер – Тилігул. Знахідки чужорідних видів рослин та тварин в Україні. (Серія: «Conservation Biology 3-75 in Ukraine». Вип. 29). Київ ; Чернівці : Друк Арт, 2023. 57–59 с.
5. Бондаренко О. Ю. Про знахідку *Euphorbia valdevillosocarpa* Arvat & Nyár. (Euphorbiaceae) в пониззі межиріччя Дністер – Тилігул. Вісник ОНУ. Біологія, 2021. Т. 26. Вип. 1(48). С. 127–134.
6. Бондаренко О. Ю., Василюк А. Д. Про *Pteroteca sancta* (L.) K.Koch у м. Одеса. Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю, присвячена 95-річчю навчально-дослідної агробіостанції Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя : збірник статей. Ніжин : НДУ імені Миколи Гоголя, 2023. С. 72–74.
7. Гомля Л. М., Давидов Д. А. Доповнення до «Конспекту флори Лівобережного Придністров'я» Полтавського району Полтавської області. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 20 : Біологія : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. С. 3–11. Режим доступу: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/5459?show=full>
8. Грудько И. В., Ковалева А. М., Колесник Я. С. Хромато-масс-спектрометрическое определение компонентов эфирных масел донника белого, донника крымского и донника волжского. Gisap: Medical Science, Pharmacology № 14 Liberal (November, 2017). Р. 34–36. Режим доступу: https://www.academia.edu/34715836/GISAP_Medical_Science_Pharmacology_Part_14
9. Данченко Н. В. Життєві форми та ценотичні особливості дикорослих представників родини бобових (*Fabaceae*), поширених в Київській області. Актуальні проблеми ботаніки та екології. Матеріали міжнародної конференції молодих учених (21-25 вересня 2010 р., м. Ялта). Сімферополь : ВД «АРІАЛ», 2010. Актуальні проблеми ботаніки та екології. Матеріали міжнародної

конференції молодих учених (21-25 вересня 2010 р., м. Ялта). Сімферополь : ВД «АРІАЛ», 2010. С. 196–198. Режим доступу: <https://www.botany-center.kiev.ua/pdf/AktualniProblemy-2010.pdf>

10. Дідух Я. П., Шеляг-Сосонко Ю. Р. Геоботанічне районування України та суміжних територій. Укр. ботан. журн. 2003. Т. 60, № 1. С. 6–17.

11. Крицька Л. І. Конспект роду *Melilotus* (*Fabaceae*) флори України. Укр. ботан. журн. 2014. Т. 71, № 1. С. 36–40.

12. Определитель высших растений Украины/[Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. и др.]; под ред. Ю.Н. Прокудина. К.:Наук. думка, 1987. 548 с.

13. Остапко В. М., Бойко А. В., Муленкова Е. Г. Адвентивная фракция флоры Юго-востока Украины. Промышленная ботаника. 2009. Вып. 9. С. 32–47. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9195/04-Ostapko.pdf?sequence=1>

14. Протопопова В. В. Синантропная флора Украины и пути её развития. К. : Наук. думка, 1991. 192 с.

15. Тарасов В. В. Флора Дніпропетровської і Запорізької областей. Видання друге. Доповнене та виправлене. Д. : „Ліра” 2012. 296 с. Режим доступу: <https://www.zoology.dp.ua/wp-content/downloads/KEDU/Tarasov.pdf>

16. Федорончук М. М. Конспект родини *Fabaceae* у флорі України. IV. Підродина *Faboideae* (триби: *Cicereae*, *Trifolieae*, *Lupulineae*, *Crotularieae*, *Genisteae*). Український ботанічний журнал. 2019. Т. 76(4). С. 283. Режим доступу: <https://ukrbotj.co.ua/pdf/76/4/ukrbotj-2019-76-4.pdf>

17. Kolodiy V., Kagalo A., Bondarenko O. State of the local population of *Schivereckia podolica* Andrzej. ex DC. in the conditions of Odessa Region. Proceedings of the International Young scientists conference “Biodiversity. Ecology. Adaptation. Evolution”, dedicated to 160 anniversary from the birth of professor Frants Kamenskiy (Odessa, June 13 – 17, 2011). Odessa : Pechatniy dom. 2011. P. 28–29.

18. Paczoski J. Flora Chersonszczyzny. Tom II. Rósliny dwuliścienne. Poznań, 2008. 505 stron.

Буценко Л. М., старший науковий співробітник, Інститут мікробіології і вірусології НАН України

БАКТЕРІАЛЬНА ВИРАЗКА КАШТАНУ КІНСЬКОГО

Анотація. Бактеріальна виразка каштану кінського – небезпечна хвороба, спричинена *Pseudomonas syringae* pv. *aesculi* (ex Durgapal & Singh 1980) Young, Bradbury, Davis, Dickey, Ercolani, Hayward & Vidaver 1991a. Активному поширенню нового збудника на Європейському континенті сприяла зміна кліматичних умов і, перед усім, теплі вологі зимові періоди. Дереву уражені бактеріальною виразкою можна спостерігати у вуличних і паркових насадженнях Києва.

Ключові слова: фітоанітарний стан, фітопатогенні бактерії, *Pseudomonas syringae* pv. *aesculi*, виразка каштану кінського, розширення ареалів розповсюдження